JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GEORGES COSMAS
5 päivänä helmikuuta 1998 *

I Alustavia huomautuksia

1. Neljällä ennakkoratkaisukysymyksellään Ranskan Cour de cassation pyytää yhteisöjen tuomioistuinta tulkitsemaan tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen, [1] sellaisena kuin se on muutettu viimeksi Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella, [2] 5 artiklan 1 ja 3 kappaletta sekä 6 artiklaa.

II Tosiseikat

2. Käsillä olevan tapauksen asianhaarat eivät ilmene ennakkoratkaisupyyntöpäätöksestä, osapuolten huomautuksista tai pääasian asiakirjoista toivottavalla selkeydellä. Asiakirjojen mukaan ranskalainen yhtiö Brambi Fruits (jäljempänä Brambi), jonka kotipaikka on Rungis, osti toukokuussa 1988 [3] suuren määrän päärynöitä australialaiselta F. W. Year -yhtiöltä, jonka kotipaikka on Melbournessa.

3. Sydneyssä 8.5.1992 annetun konossementin kattama tavara lastattiin australialaisen Refrigerated Container Carriers PTY Ltd:n (jäljempänä RCC) toimesta, jonka kotipaikka on Sydneyssä, Melbournen satamassa yhteensä 5 199 laatikkoa päärynöitä sisältäneissä kahdeksassa kylmäkontissa Alblasgracht V002 -alukseen, määräsatamaan Rotterdam, joka oli määrätty purkaus- ja luovutussatamaksi. Tätä alusta isännöi ilmeisesti alankomaalainen Spliethoff's-yhtiö, jota ei mainita konossementissä ja jonka kotipaikka on Amsterdamissa. Brambin piti saada konossementista pelkkä ilmoitus.

4. Rotterdamista kontit kuljetettiin maanteitse kansainvälisellä rahtikirjalla Ranskaan Rungisiin, jossa on Brambin kotipaikka. Rahtikirjan antajaksi tälle kuljetuksen osalle ilmoitetaan Transeco-niminen yritys ja lähettäjäksi mainitaan "Conship".

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

1 — EYVL 1972, L 299, s. 32.

2 — EYVL 1989, L 285, s. 1.

3 — Tämä päivämäärä mainitaan pääasiaa koskevissa asiakirjoissa. Kyse voi olla virheestä, sillä se sijoittuu aikaan neljä vuotta ennen kanteen kohteena olevaa kuljetusta.

5. Kun toimitus saapui Rungisiin, Brambi havaitsi lastin vahingoittuneen ja esitti näin muistutuksen luovutuksen yhteydessä. Vahingoittuminen johtui hedelmien ennenaikaisesta kypsymisestä, joka johtui kylmäketjun katkeamisesta. [4] Vahingon ottivat hoitaakseen Réunion européenne -yhtiö ja yhdeksän muuta vakuutusyhtiötä, jotka ovat kaikki kantajina ja muutoksenhakijoina pääasian oikeudenkäynnissä.

6. Maksettuaan korvauksen vakuutuksenantajat, joille Brambin oikeudet olivat siirtyneet, nostivat kanteen Créteil'n Tribunal de commercessa, jonka tuomiopiiriin Rungis kuuluu. Kanne nostettiin yhtäältä konossementin merikuljetusta varten antanutta RCC:tä vastaan ja toisaalta todellisina merirahdinkuljettajina a) Spliethoff'sia ja b) Alblasgrachtaluksen päällikköä vastaan.

7. Kyseinen tuomioistuin katsoi Brambin ja RCC:n kirjeenvaihdon perusteella, että päärynöiden luovutuksen oli tarkoitus tapahtua Rungisissa ja että se näin ollen oli toimivaltainen käsittelemään näiden kahden yhtiön välistä liiketointa. Tässä tarkoituksessa se sovelsi kaikesta päättäen yleissopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen nojalla Ranskan lakia eikä mainitun yleissopimuksen säännöksiä, siitä syystä, että Australia ei ole siinä osapuolena. Edelleen kyseinen tuomioistuin totesi, ettei RCC ollut noudattanut sopimusta, ja tuomitsi tämän maksamaan oikeudenkäyntikulujen lisäksi noin 400 000 Ranskan frangia korvauksena vakuutusyhtiöille. [5]

Sitä vastoin se katsoi, ettei se ollut toimivaltainen suhteessa kahteen muuhun vastaajaan siksi, ettei mikään osoittanut, että kyseessä olisi ollut yhdistetty kuljetus Melbournesta Rungisiin, ja että paikka, jossa näiden vastaajien velvoitteet oli täytettävä, oli Rotterdam, ja näin yleissopimuksen nojalla toimivaltainen tuomioistuin oli Rotterdamissa, jossa tavara piti luovuttaa, tai Amsterdamissa, joka on vastaajien kotipaikka.

8. Pariisin Cour d'appel, johon vakuutusyhtiöt valittivat, vahvisti alemman oikeusasteen päätöksen ja katsoi, että Spliethoff'syhtiön ja päällikön vastuu perustui välttämättä sopimukseen ja että näin ollen Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan ja 5 artiklan 1 kappaleen nojalla toimivaltaisia olivat mainitut alankomaalaiset tuomioistuimet.

9. Vakuutusyhtiöt valittivat päätöksestä ennakkoratkaisukysymykset esittäneeseen Cour de cassationiin. Ne esittivät, ettei oikeusriita vastaajien kanssa ollut luonteeltaan sopi-

4 — Ks. vastaajien huomautukset Cour d'appelissa sekä asiantuntijalausunto, joka mainitaan ensimmäisen oikeusasteen päätöksessä.

5 — Huomautettakoon, ettei RCC ollut saapuvilla ranskalaisissa tuomioistuimissa eikä myöskään jättänyt huomautuksia tässä kanteessa.

musoikeudellinen, niin kuin Cour d'appeal oli virheellisesti katsonut, vaan kyse oli sopimukseen perustumattomasta vastuusta, joka kuului yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen piiriin, millä on tiettyjä vaikutuksia toimivaltakysymyksiin. Toissijaisesti vakuutusyhtiöt esittivät, että koska vastaajat olivat kaikki kolme osallistuneet samaan merikuljetukseen, asiat kuuluivat erottamattomasti yhteen. Tämän seurauksena muutoksenhakutuomioistuimen olisi pitänyt todeta itsensä toimivaltaiseksi myös suhteessa kahteen muuhun vastaajaan, koska se piti itseään toimivaltaisena suhteessa näistä ensimmäiseenkin.

10. Koska Ranskan Cour de cassation katsoi, että huomioon ottaen "sopimusta koskevan asian" käsitteen itsenäisen luonteen, asian ratkaiseminen edellytti yleissopimuksen tulkintaa, se kääntyi yhteisöjen tuomioistuimen puoleen esittäen neljä seuraavanlaista ennakkoratkaisukysymystä.

III Ennakkoratkaisukysymykset

Ranskan Cour de cassation pyytää yhteisöjen tuomioistuinta vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

"1) Kun ensin meriteitse ja sitten maitse tapahtuneen kuljetuksen yhteydessä vahingoittuneiksi todettujen tavaroiden vastaanottaja tai hänelle korvauksen maksanut vakuutuksenantaja, jolle hänen oikeutensa ovat siirtyneet, vaatii kanneteitse merikuljetusta koskevan konossementin perusteella korvausta vahingostaan siltä, jota hän pitää tosiasiallisena merikuljetuksen suorittajana, eikä siltä, jonka nimellä varustetulla lomakkeella konossementti on annettu, onko kanneperusteena kuljetussopimus ja onko kyseessä tällä tai muulla perusteella yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu sopimusta koskeva asia?

2) Jos edelliseen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko kyse yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetusta sopimukseen perustumattomasta vahingonkorvauksesta, vai onko syytä soveltaa yleissopimuksen 2 artiklan mukaista pääsääntöä sen valtion tuomioistuimen toimivaltaisuudesta, jossa vastaajalla on kotipaikka?

3) Jos on katsottava, että kyseessä on sopimukseen perustumaton vahingonkorvaus, voiko — ja millä edellytyksillä — paikkakunta, jossa vastaanottaja on merikuljetuksen ja sitten lopullisen maakuljetuksen jälkeen ainoastaan todennut, että hänelle toimitetut tavarat ovat vahingoittuneet, olla paikkakunta, missä vahinko on ilmennyt, kun yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa 21/76, Bier vastaan Mines de potasse d'Alsace, 30.11.1976 annetussa tuomiossa (Kok. 1976, s. 1735), että tämä käsite voi merkitä yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettua paikkakuntaa, 'missä vahingon aiheuttanut teko sattui'?

4) Voidaanko sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa on vireillä asia sellaista toista saman asian vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka ei ole missään sopimusvaltiossa, sillä perusteella, että kysymys on erottamattomasti yhteen kuuluvista asioista, eikä pelkästään toisiinsa liittyvistä asioista?"

IV Asiaa koskevat oikeussäännöt

11. Yleissopimuksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimissa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu."

12. Yleissopimuksen 3 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän osaston 2—6 jakson määräysten nojalla."

13. Yleissopimuksen 4 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jos vastaajalla ei ole kotipaikkaa missään sopimusvaltiossa, tuomioistuimen toimivalta määräytyy kussakin sopimusvaltiossa sen oman lain mukaan, jollei 16 artiklan määräyksistä muuta johdu."

14. Yleissopimuksen 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä

— —

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui."

15. Yleissopimuksen 6 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sitä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, kanne voidaan nostaa myös:

1) jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka.

— —."

16. Lopuksi yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi niin kauan, kuin molemmat kanteet ovat vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa, keskeyttää asian käsittelyn.

Tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi asianosaisen pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyn yhdistäminen sanotun tuomioistuimen lain mukaan on sallittua ja se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan molemmat kanteet.

Tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta vältetään se, että kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin."

V Asiakysymys

Ensimmäinen kysymys

17. Vastaajat esittävät, että siltä osin kuin tämä kanne perustuu konossementtiin eli kuljetussopimusta koskevaan asiakirjaan, asia on sopimusoikeudellinen. Saksan ja Ranskan hallitukset sekä komissio sitä vastoin katsovat, että koska ostajan ja merirahdinkuljettajan välillä ei ole sopimussuhdetta, asia ei ole luonteeltaan sopimusoikeudellinen.

18. Vastaajien näkemykseen ei voida yhtyä.

19. On todettava aluksi, että yleissopimuksella pyritään yhdenmukaistamaan sopimusvaltioiden tuomioistuinten kansainvälistä toi-

mivaltaa koskevat säännökset. Sen tavoitteena on erityisesti välttää siinä määrin kuin on mahdollista toimivaltaperusteiden moninkertaistumista yhden oikeussuhteen osalta ja vahvistaa yhteisön alueella olevien henkilöiden oikeusturvaa siten, että kantajalle tehdään mahdolliseksi tunnistaa helposti se tuomioistuin, johon hänen on vedottava, ja vastaajalle ennakoida kohtuullisessa määrin, minkä tuomioistuimen eteen hän saattaa joutua. [6] Näin yhteisön alueella olevien henkilöiden oikeusturva ja oikeusvarmuus vahvistuvat.

20. Yleissopimuksen järjestelmässä pääsääntönä on, että toimivaltaisia ovat vastaajan kotipaikkana olevan sopimusvaltion tuomioistuimet (2 artikla); tästä pääsäännöstä poikkeuksina on yleissopimuksessa määrätty tyhjentävä luettelo tilanteista, joissa vastaaja voidaan haastaa (kun kyse on erityisestä toimivallasta) tai on haastettava (yksinomaisen toimivallan tai toimivaltaa koskevan sopimuksen tapauksessa) tilanteesta riippuen toisen sopimusvaltion tuomioistuimen eteen. [7]

Yleensä vastaajaa pidetään prosessuaalisessa mielessä heikompana osapuolena, koska kantajan nostama kanne kohdistuu häneen, lukuun ottamatta eräitä yksittäistapauksia, joissa kantajaa pidetään heikompana. Näissä tilanteissa yleissopimus suosiikin kantajaa. [8]

21. Näin 5 artiklassa säädetäänkin erityisestä toimivallasta eräissä tilanteissa, jolloin kantaja voi haastaa vastaajan muualla kuin tämän kotipaikassa.

Tämä valinnanvapaus perustuu siihen, että määrätyissä tapauksissa on olemassa erityisen läheinen yhteys vaatimuksen ja sen tuomioistuimen välillä, johon voidaan vedota prosessin asianmukaiseksi järjestämiseksi. [9]

22. Yhtä näistä tapauksista esiintyy sopimusoikeudellisten riitojen yhteydessä. Sopimusta koskevan asian käsitettä ei ole selvennetty yleissopimuksessa. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on moneen kertaan todennut, tätä käsitettä on tulkittava itsenäisesti siten, että viitataan yleissopimuksen järjestelmään ja tavoitteisiin, eikä sen voi ajatella palautuvan luonnehdintaan, joka on annettu soveltuvassa kansallisessa oikeudessa kyseiselle oikeussuhteelle kansallisessa tuomioistuimessa. [10]

6 — Asiat C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok. 1997, s. I-3767, 25 ja 26 kohta) ja C-295/95, Farrell, tuomio 20.3.1997 (Kok. 1997, s. I-1683, 13 kohta).

7 — Ks. asia C-26/91, Handte, tuomio 17.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3967, 13 kohta), sekä edellä alaviitteessä 6 mainitut asiat Benincasa (13 kohta) ja Farrell (18 kohta).

8 — Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Farrell (19 kohta).

9 — Asia 21/76, Mines de potasse d'Alsace, tuomio 30.11.1976 (Kok. 1976, s. 1735, 11 kohta) ja asia C-288/92, Custom Made Commercial, tuomio 29.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2913, 12 kohta).

10 — Asia 34/82, Peters, tuomio 22.3.1983 (Kok. 1983, s. 987, 9 ja 10 kohta); asia 9/87, Arcado, tuomio 8.3.1988 (Kok. 1988, s. 1539, 10 ja 11 kohta) ja edellä alaviitteessä 7 mainittu asia Handte (10 kohta).

23. Sopimusta koskevan asian käsitettä on täsmennetty erityisesti asiassa Handte. [11] Tässä tapauksessa ranskalainen yhtiö, jonka kotipaikka oli Bonnevillessä, oli ostanut tuotteita saksalaisen yhtiön tytäryhtiöltä, jonka kotipaikka oli Strasbourgissa. Koska se katsoi, että kyseisissä tuotteissa oli virhe, se nosti kanteen Bonnevillen Tribunal de grande instancessa ja vaati vahingonkorvausta sekä myyjältä että tuotteen saksalaiselta valmistajalta. Yhteisöjen tuomioistuinta pyydettiin ratkaisemaan, oliko myöhemmän ostajan ja valmistajan välinen oikeussuhde sopimusoikeudellinen (tämä on ainoa tapaus, jossa valmistajayhtiö voidaan haastaa oikeuteen sillä paikkakunnalla, jossa "velvoite on täytettävä"). Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, todettuaan ensin yleissopimuksen tavoitteet, ettei yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu sopimusta koskeva asia voinut kattaa tilannetta, jossa kumpikaan osapuoli ei ollut vapaaehtoisesti sitoutunut velvoitteeseen toiseen osapuoleen nähden (15 kohta), kuten jälleenmyyjältä kauppatavaran hankkineen myöhemmän ostajan ja tavaran valmistajan välisessä suhteessa (16 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuin painotti, että "erityisesti kansainvälisten sopimusten ketjun yhteydessä osapuolten sopimusvelvoitteet voivat lisäksi vaihdella sopimuksen mukaan siten, että sopimusperusteiset oikeudet, joihin myöhempi ostaja saattaa vedota välitöntä myyjää vastaan, eivät ole välttämättä samat kuin ne sopimusperusteiset oikeudet, joista valmistaja on sopinut ensimmäiseen ostajaan nähden (17 kohta)."

Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sopimussuhteen puuttuessa valmistajan ja myöhemmän ostajan väliltä valmistaja voi olla perustellusti tietämättä ostajan henkilöä ja kotipaikkaa eikä voi näin ennakoida, mihin tuomioistuimeen saattaa tulla haastetuksi, oman kotipaikkansa tuomioistuinta lukuun ottamatta. Tämä olisi ristiriidassa oikeusvarmuuden periaatteen kanssa, jota yleissopimuksella pyritään vahvistamaan (18 ja 20 kohta).

24. Tästä oikeuskäytännöstä seuraa, että 2 artiklan poikkeuksena suppeasti tulkittavan [12] yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen tarkoittamassa merkityksessä vahingonkorvauskanne liittyy sopimusta koskevaan asiaan ainoastaan, jos kantajan ja vastaajan välillä, eikä siis vain kantajan ja kolmannen tai vastaajan ja kolmannen välillä, on olemassa vapaaehtoinen sitoumus, edellyttäen, että kantaja perustaa vaatimuksensa siihen, että vastaaja on laiminlyönyt tästä sitoumuksesta johtuvat velvoitteensa.

25. Käsillä olevassa tapauksessa kansallinen tuomioistuin kysyy, voidaanko näissä olosuhteissa asiaa pitää sopimusoikeudellisena siitä syystä, että se perustuu "kuljetussopimukseen". Mutta mihin "kuljetussopimukseen" ja keiden välillä?

11 — Mainittu edellä alaviitteessä 7.

12 — Ks. asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5565, 19 kohta).

26. Tämä asia ei ole selvä, eivätkä sen paremmin kantajat kuin vastaajatkaan ole juuri valaisseet tätä kysymystä, eivät pääasiassa esittämissään kirjelmissä eivätkä tässä menettelyssä esittämissään huomautuksissa. Nämä ovat, etten sanoisi, huolellisesti välttäneet asian selvittämistä.

27. Joka tapauksessa ensimmäisen ja toisen oikeusasteen toteamuksista ilmenee, että päärynöiden kuljetuksesta Rungisiin sovittiin RCC:n ja Brambin kesken, todennäköisesti näiden kahden yhtiön välisessä kuljetussopimuksessa, joka koski kauppatavaran rahtaamista Melbournesta Rungisiin. [13] Kuljetus suoritettiin kahdessa, selvästi itsenäisessä ja toisistaan erillisessä vaiheessa, ensimmäinen meritse ja toinen maanteitse.

28. Merikuljetuksen osalta, mikä yksin kiinnostaa tässä asiassa, RCC antoi konossementin, jossa lähettäjänä mainitaan Year-yhtiö (siis myyjä), kun taas Brambi mainitaan tahona, jolle konossementistä on ilmoitettava. Kuljetuksen on määrä tapahtua Alblasgracht-aluksella. Ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet katsoivat, että vaikka kaavakkeessa on ilmoitettu, että kyseessä on yhdistetty kuljetus (eli useita eri kuljetustapoja sisältävä), konossementti koski todellisuudessa vain kuljetuksen meritse suoritettua osaa, koska purku- ja toimitussatamana oli Rotterdam. Näistä seikoista ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimissa päätelтiin, että todellisena merirahdinkuljettajana oli Spliethoff's-yhtiö, jota ei konossementissä mainita, mutta joka on aluksen rahdin kuljettaneen aluksen laivaisäntä.

29. Brambin ja Spliethoff'sin välisistä suhteista ei käytettävissäni ole minkäänlaista konkreettista näyttöä. Osapuolten pääasian käsittelyn yhteydessä esittämät väitteet ja näiden yhteisöjen tuomioistuimessa esittämät kirjalliset huomautukset eivät riitä osoittamaan, oliko näiden kahden yhtiön välillä sopimussuhde. Sen sijaan kantajat väittivät, eivätkä vastaajat ole tätä vakuuttavasti kiistäneet, että RCC olisi alihankkinut merikuljetussuorituksen Spliethoff'silta. [14] Tämän looginen seuraus on, että RCC:n ja Spliethoff'sin on täytynyt solmia sopimus. [15] Sopimuksen mahdollinen olemassaolo on kuitenkin yhdentekevää, sillä Brambi on joka tapauksessa kolmas suhteessa tähän sopimukseen. Kuten edellä on todettu (ks. 20 kohta), jotta kyse olisi "sopimusta koskevasta asiasta" yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen tarkoittamassa merkityksessä, ei mikä tahansa asiaan liittyvä kantajan tai vastaajan ja kolmannen

13 — Ks. edellä 7 kohta.

14 — Kantajat vetosivat jopa konossementtiin, jonka Spliethoff's-yhtiön väitettiin antaneen kuljetusta varten (ks. esim. kantajien kassaatiovaiheessa esittämät huomautukset), mutta nämä eivät esittäneet minkäänlaisia todisteita väitteensä tueksi.

15 — Ehkä tästä syystä muutoksenhakutuomioistuin katsoi, että kyseessä oli sopimusoikeudellinen asia ja että Rotterdam oli paikkakunta, jossa velvoite oli täytettävä. Erilaisista oikeussuhteista rahdinkuljettajan ja alihankkijan välillä ks. Delebeque, P.: "Sous-traitance et transport", *Le droit maritime français*, 1995 (47, s. 245).

välinen sopimus riitä, vaan edellytetään, että sopimus on kantajan ja vastaajan välinen.

30. Käsiteltävänä olevassa asiassa, riippumatta konossementin oikeudellisesta luonteesta [16] ja RCC:n ja Brambin oikeussuhteen laadusta, voidaan näin ollen asiakirjoista päätellä kohtuullisella selvyydellä, ettei yhtäältä Brambin ja toisaalta Spliethoff's-yhtiön ja aluksen päällikön välillä ollut minkäänlaista vapaaehtoisesti muodostettua sopimussuhdetta.

31. Tästä seuraa, että jos kansalliset tuomioistuimet, jotka ovat yksin toimivaltaisia määrittämään asian tosiseikaston, toteavat, ettei Brambin ja vastaajien välillä ollut sopimussuhdetta, tai tarkemmin sanoen Brambin ja Spliethoff's-yhtiön, ei kanteella missään tapauksessa voida katsoa olevan sopimuksellista perustaa yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen tarkoittamassa mielessä. [17]

Toinen kysymys

32. Kaikki osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että siltä osin kuin merirahdinkuljettajan vastuu tulee kysymykseen ja riidalla ei ole sopimusoikeudellista perustaa, kyse on sopimukseen perustumattomasta vastuusta.

33. Tämä näkemys on hyväksyttävä.

34. Kuten olen edellä todennut, poikkeuksena pääsäännöstä, jonka mukaan kansainvälinen toimivalta on vastaajan kotipaikan tuomioistuimella, yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa määrätään, että vastaaja voidaan haastaa

16 — Komissio tarkastelee yksityiskohtaisesti kysymystä siitä, sisältääkö konossementti merikuljetussopimuksen, onko se todisteena tällaisesta sopimuksesta vai siirretäänkö sillä tavaraan kohdistuvia esineoikeuksia. En usko, että tässä tapauksessa vastauksella on merkitystä (ks. aiheesta asia 71/83, Russ, tuomio 19.6.1984 (Kok. 1984, s. 2417) ja julkisasiamies Sir Gordon Slynnin ratkaisuehdotus sekä R. Rolandin kommentaari "Le connaissement et le droit européen", *Jurisprudence du port d'Anvers*, 1983— 1984, s. 403). Riittää, kun todetaan, että konossementissa edellytetään kuljetussopimuksen olevan olemassa. Käsillä olevassa asiassa tästä toteamuksesta ei kuitenkaan ole mitään hyötyä, sillä RCC:n ja Brambin välisellä mahdollisella sopimuksella ei ole merkitystä, kun taas Brambin ja Spliethoff'sin välisen sopimuksen olemassaoloa, joka helpottaisi asian ratkaisemista, ei ole osoitettu eikä sitä näytetä solmitun.

17 — On tarpeen huomauttaa, että Brambin ja Spliethoff'sin välisen mahdollisen sopimussuhteen olemassaolo ja siitä seuraava kanteen liittymä sopimusta koskevaan asiaan ei missään tapauksessa merkitsisi, että kanne päällikköä vastaan perustuisi niin ikään sopimukseen yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen tarkoittamassa mielessä. Johdonmukaisesti ajatellen Brambi ei ole voinut tehdä sopimusta päällikön kanssa henkilökohtaisesti. Viimeksi mainittu oli pelkkä todellisen rahdinkuljettajan työntekijä; jos hänen todetaan näin olevan vastuussa vastaanottajaan nähden, voi vastuu olla vain sopimukseen perustumatonta. Kuten todetaan jäljempänä, tästä seuraa, että toimivalta on yleissopimuksen nojalla jokaisessa vahingonkorvauskanteen yhtäältä Spliethoff'siin ja toisaalta päällikköön kohdistuvassa vaatimuksessa eri tuomioistuimella. Sillä, että kantajien vaatimukset perustuvat laajasti ymmärrettynä samaan perusteeseen, ei ole tässä tapauksessa mitään merkitystä (ks. jäljempänä 70 kohta).

"3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui".

35. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettua sopimukseen perustumattoman vahingonkorvauksen käsitettä on tulkittava itsenäisesti, kuten sopimusta koskevan asian käsitettäkin. Jotta taattaisiin sopimusvaltioiden ratkaisujen yhdenmukaisuus, on katsottava, että tämä käsite kattaa kaikki sellaiset kanteet, joissa "vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät liity 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuun sopimusta koskevaan asiaan". [18]

36. Koska käsillä olevassa tapauksessa vaaditaan vastaajien vastuun toteuttamista merikuljetuksen yhteydessä tapahtuneen tavaran vahingoittumisen vuoksi ja koska riita ei ole sopimusoikeudellinen, on kyse välttämättä sopimukseen perustumattomasta vahingonkorvausta koskevasta asiasta yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen tarkoittamassa mielessä. Näin ollen, koska käsillä on erityisen toimivallan perustava tapaus, ei 2 artiklan yleistä toimivaltasäännöstä ole sovellettava.

18 — Edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Kalfelis (16 ja 17 kohta) ja asia C-261/90, Reichert ym., tuomio 26.3.1992 (Kok. 1992, s. I-2149, 16 kohta).

Kolmas kysymys

37. Kolmannella kysymyksellä kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko pääasian kaltaisissa olosuhteissa pidettävä paikkaa, jossa vahinko on vain havaittu, yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen tarkoittamana "paikkakuntana, missä vahingon aiheuttanut teko sattui", siinä merkityksessä, joka tälle määräykselle on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä annettu.

38. Kysymyksen yhteydessä nousee esiin kaksi ongelmaa. Ensimmäinen on, mikä on paikka, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui, silloin, kun vahinko tapahtuu pääasiassa esille tulleen kaltaisen kansainvälisen kuljetuksen aikana. Toinen ongelma on, onko tämä paikka *sama kuin paikka, jossa vahinko on vain havaittu.*

39. Periaatteessa kaikki osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että paikka, jossa vahinko on vain havaittu, ei ole merkityksellinen siinä tapauksessa, jos se ei ole sama kuin se paikka, jossa vahingon aiheuttanut teko on tosiasiallisesti tapahtunut, *tai se paikka, jossa vahinko on* ilmennyt. Lisäksi esitetyistä huomautuksista voidaan päätellä, että vastaajat ja Ranskan hallitus katsovat vahingon ilmenneen pääasian kaltaisissa olosuhteissa siinä paikassa, jossa merikuljetus päättyi ja johon vastaajien oli määrä toimittaa tavara.

40. Näitä näkemyksiä on tutkittava.

41. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useasti todennut, tämä yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen erityinen toimivaltasääntö, jonka soveltaminen riippuu kantajan valinnasta, perustuu riita-asian ja muiden tuomioistuinten kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuimen välisen erityisen kiinteän yhteyden olemassaoloon, ja sillä pyritään hyvään lainkäyttöön ja prosessien asianmukaiseen järjestämiseen. [19]

42. Yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa käytetyn ilmaisun "paikkakun[ta], missä vahingon aiheuttanut teko sattui" sisältö kansainvälisen erityisen toimivallan kriteerinä ei ole mitenkään selvä. Jo Jenardin mietinnössä [20] tähdennettiin: "Komitea ei katsonut välttämättömäksi järjestää nimenomaisesti kysymystä siitä, onko otettava huomioon paikkakunta, jossa vahinkoon syy-yhteydessä ollut tapahtuma sattui, vai paikkakunta, jossa vahinko toteutui, vaan se on arvioinut paremmaksi säilyttää useiden lainsäädäntöjen käyttämä muotoilu."

43. Asiassa Mines de potasse d'Alsace [21] yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että edellä mainitun ilmaisun merkitys on "epämääräinen silloin kun se paikkakunta, jossa vahingon aiheuttava tapahtuma sattui, sijaitsee eri jäsenvaltiossa kuin se paikkakunta, jossa vahinko ilmenee" (13 kohta) ja esitti kysymyksen, onko kuvatussa tilanteessa liittymäkohtana pidettävä sitä paikkakuntaa, jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, vai sitä paikkakuntaa, jossa vahinko ilmeni, vai annetaanko kantajan valita näiden kahden välillä (14 kohta).

Saman tuomion mukaan paikkakunta, jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, voi siinä missä vahingon ilmenemispaikkakuntakin, muodostaa tapauksesta riippuen merkityksellisen liittymän toimivaltaisuutta määritettäessä. Molemmat voivat olla riita-asian merkityksellisiä liityntöjä tuomioistuimeen, johon kanne on jätetty, ottaen huomioon, että kumpikin niistä saattaa tilanteen mukaan olla erityisen tärkeä todisteiden ja oikeudenkäynnin järjestämisen kannalta (15 ja 17 kohta). [22]

Yhteisöjen tuomioistuin totesikin, että aina, kun se paikkakunta, jossa sellainen tapahtuma sattui, joka voi aiheuttaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevan vastuun, ja se paikkakunta, jossa mainittu tapahtuma on aiheuttanut vahingon, eivät ole sama paikkakunta, yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen ilmaus "sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui" tarkoittaa sekä sitä paikkakuntaa, jossa vahinko ilmeni, että sitä paikkakuntaa,

19 — Ks. edellä alaviitteessä 9 mainittu asia Mines de potasse d'Alsace (11 kohta) ja asiat C-364/93, Marinari, tuomio 19.9.1995 (Kok. 1995, s. I-2719, 10 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja C-68/93, Shevill ym., tuomio 7.3.1995 (Kok. 1995, s. I-415, 19 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

20 — EYVL 1979, C 59, s. 26.

21 — Ks. edellä alaviite 9.

22 — Ks. myös edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Shevill ym. (21 kohta).

jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui. Näin kantaja voi valintansa mukaan nostaa kanteen vastaajaa vastaan joko sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko ilmeni, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinkoon syy-yhteydessä ollut tapahtuma sattui (24 ja 25 kohta). [23]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi myös, että jos valittaisiin ainoastaan paikkakunta, jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, lukuisissa tapauksissa aiheutuisi yleissopimuksen 2 artiklan ja 5 artiklan 3 kappaleessa määrättyjen toimivaltaperusteiden välistä sekaannusta siten, että jälkimmäisen määräyksen tehokas vaikutus tältä osin häviäisi (20 kohta). [24]

44. Asiassa Mines de potasse d'Alsace paikkakunta, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui (se, että tämä ranskalainen yhtiö oli päästänyt jätteitä Reiniin, minkä seurauksena joki saastui) oli selvästi eri kuin se paikkakunta, jossa vahinko ilmeni (paikka, jossa alankomaalainen puutarha-alan yhtiö kasteli viljelmiään saastuneella vedellä, minkä johdosta ne vahingoittuivat huomattavasti). Tämä erottelu ei kuitenkaan aina ole helppo tehdä siitäkään syystä, että vahingon toteutumispaikan määrittäminen täsmällisesti aiheuttaa joitakin vaikeuksia. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on ratkaistu melkoinen määrä vastaavia kysymyksiä samankaltaisissa asioissa.

45. Asiassa Shevill ym. [25] yhteisöjen tuomioistuin vastasi kysymykseen siitä, mikä on toimivaltainen tuomioistuin tilanteessa, jossa vahinko on aiheutettu lehtiartikkelilla tapahtuneella kunnianloukkauksella, siinä tapauksessa, että lehti on julkaistu yhdessä jäsenvaltiossa, mutta vahinko on aiheutunut erityisesti siinä valtiossa, jossa loukatulla henkilöllä on kotipaikka. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että toimivaltaisia ovat *sekä* vahingon ilmenemispaikkakunnan tuomioistuin *että* sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa vahinkoon syy-yhteydessä oleva tapahtuma sattui, siis lehden julkaisupaikkakunnan tuomioistuin; toimivalta kattaa tällöin koko henkisestä kärsimyksestä aiheutuneen vahingon (24 ja 25 kohta). Tämä vahingon ilmenemispaikkakunta on se "paikkakunta, missä vahingonaiheuttajan sopimukseen perustumattomaan vahingonkorvausvastuuseen johtava teko on aiheuttanut vahingonkärsijälle vahinkoa" (28 kohta). Näiden perustelujen pohjalta yhteisöjen tuomioistuin tuli siihen tulokseen, että niiden sopimusvaltioiden tuomioistuimet, joissa kunniaa loukkaavaa julkaisua on jaettu, ovat toimivaltaisia tutkimaan vahingonkärsijän maineelle vain lehden jakelusta tässä valtiossa aiheutuneiden vahinkojen korvausvaatimukset (29—33 kohta).

46. Asiassa Dumez France ja Tracoba (C-220/88) ranskalaiset yhtiöt nostivat kanteen eräässä maansa tuomioistuimessa saksalaisia pankkeja vastaan vaatien korvausta vahingosta, jonka ne olivat kärsineet Saksassa toimivien tytäryhtiöidensä konkurssin seurauksena. Kantajien mukaan vahinko oli aiheutunut saksalaisen rakennuttajan Saksaan kaavaileman kiinteistöjen rakennusohjelman keskeytymisestä; vahinko oli suoraa seurausta siitä, että saksalaiset pankit purkivat tämän rakennuttajan kanssa solmimansa rahoitussopimuksen.

23 — Ks. edellä alaviitteessä 19 mainitut asiat Marinari (11 kohta) ja Shevill ym. (20 kohta).

24 — Ks. myös edellä alaviitteessä 19 mainitut asiat Marinari (12 kohta) ja Shevill ym. (22 kohta).

25 — Asia mainittu edellä alaviitteessä 19.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi 11.1.1990 antamassaan tuomiossa, [26] että emoyhtiöille aiheutunut vahinko oli vain tytäryhtiöille toisella paikkakunnalla aiheutuneen vahingon epäsuora seuraus (13—16 kohta), ja hylättyään tulkinnan, joka olisi antanut kantajalle mahdollisuuden valita nimenomaisesti säädettyjen tapausten ulkopuolella kotipaikkansa tuomioistuimen (19 kohta), yhteisöjen tuomioistuin päätti, että "yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa ilmaistua tuomioistuinten toimivaltasääntöä ei voida tulkita siten, että henkilö, joka vetoaa sellaiseen vahinkoon, jonka hän väittää olevan seurausta toisten kärsimästä vahingosta — niiden, jotka ovat kärsineet välittömästi vahingon aiheuttaneesta teosta — voisi haastaa vahingon aiheuttajan sen paikkakunnan tuomioistuimeen, jossa hän itse on *todennut* omaisuudelleen aiheutuneen vahingon" (22 kohta, kursivointi tässä).

47. Asiassa Marinari [27] annettu tuomio on kiinnostavampi. Kyseisessä tapauksessa Marinari, jonka kotipaikka oli Italiassa, talletti velkakirjoja englantilaiseen pankkiin. Pankin työntekijät, jotka pitivät velkakirjojen alkuperää epäilyttävänä, avasivat velkakirjojen kuoren ja ilmoittivat asiasta poliisille, mikä johti Marinarin pidätykseen ja velkakirjojen takavarikointiin. Englantilaisen tuomioistuimen vapautettua Marinarin kaikista syytteistä hän nosti italialaisessa tuomioistuimessa pankkia vastaan kanteen, jossa hän vaati yhtäältä velkakirjojen arvon palauttamista ja toisaalta sen vahingon korvaamista, joka hänelle oli aiheutunut pidätyksestä, useiden sopimusten purkautumisesta ja hänen kunniansa loukkaamisesta.

Yhteisöjen tuomioistuimelta pyydettiin vastausta kysymykseen, kuuluiko toimivalta italialaisille vai englantilaisille tuomioistuimille. Muistutettuaan ensin asioista Mines de potasse d'Alsace, Dumez France ja Tracoba ja Shevill ym. seuraavista periaatteista yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kantajalle annetun paikkakunnan, missä vahinkoon syy-yhteydessä oleva tapahtuma on sattunut, ja vahingon toteutumispaikkakunnan välillä olevan valintamahdollisuuden soveltamisalaa ei kuitenkaan pidä ulottaa niiden erityisten seikkojen ulkopuolelle, joiden vuoksi tämä vaihtoehto on perusteltu. Muuten yleinen periaate, jonka mukaan toimivaltaisia ovat sen sopimusvaltion tuomioistuimet, jossa vastaajalla on kotipaikka, menettäisi sisältöään, ja samalla tunnustettaisiin muissa kuin erityisesti säännellyissä tilanteissa kantajan kotipaikan tuomioistuinten toimivalta, mihin yleissopimuksessa suhtaudutaan kielteisesti, koska sen 3 artiklan toisessa kappaleessa kielletään tällaisten kansallisten toimivaltasäännösten soveltaminen niihin vastaajiin nähden, joilla on kotipaikka sopimusvaltiossa (13 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että käsitettä "paikkakun[ta] — —, jossa vahinko sattui" ei voida kuitenkaan tulkita laajentavasti siten, että siihen sisältyisivät kaikki paikkakunnat, joissa voi ilmetä sellaisen seikan aiheuttamia vahingollisia seurauksia, joka on jo aiheuttanut toisella paikkakunnalla tosiasiassa ilmenneen vahingon (14 kohta).

Tarkemmin sanoen tätä käsitettä ei voida tulkita siten, että siihen sisältyisi se paikkakunta, jossa vahingonkärsijä *väittää* hänelle aiheutuneen sellaista varallisuusvahinkoa, joka on alun

26 — Asia C-220/88, Dumez France ja Tracoba, tuomio 11.1.1990 (Kok. 1990, s. I-49).

27 — Mainittu edellä alaviitteessä 19.

perin toisessa sopimusvaltiossa ilmenneen ja hänen siellä kärsimänsä vahingon seuraus (15 kohta).

48. Mielestäni edellä viitattu oikeuskäytäntö osoittaa, että "paikkakunnan ——, jossa vahinko ilmeni" määrittämiseksi on tärkeää määritellä huomioon otettava vahinko. Vahingoksi on ymmärrettävä kantajan omaisuuteen tai henkilöön kohdistuvat loukkaukset, kun ne liittyvät vahinkoon syy-yhteydessä olevaan tekoon eli moitittavaan vastaajan käyttäytymiseen suoralla kausaalisuhteella; [28] poissuljettuja ovat epäsuora, etäinen tai välillinen vahinko. Näin ollen "paikkakunta, jossa vahinko ilmeni" on se, jossa vahinkoon syy-yhteydessä oleva teko on aiheuttanut kantajalle vahingon edellä esitetyssä merkityksessä.

49. Edellä mainitut päätökset antavat riittävästi aineksia määrittämään paikkakunnan, jossa vahinko ilmeni tapauksessa, jossa vahinko tapahtuu, kuten käsillä olevassa asiassa, tavaran kansainvälisen merikuljetuksen aikana.

50. Ensinnä on huomattava, että jokaisen rahdinkuljettajan perusvelvollisuus on ottaa tavara huomaansa tietyssä paikassa ja luovuttaa se ehjänä toisessa paikassa. Tästä seuraa, että rahdinkuljettaja on pääsääntöisesti vastuussa kaikista vahingoista, jotka tavaralle aiheutuvat lähtöpaikasta määränpäähän asti eli kuljetuksen koko kestoaikana.

51. Kun vastaanottaja on tehnyt sopimuksen vain yhden rahdinkuljettajan kanssa, jälkimmäisen vastuu ensimmäiseen nähden tavaralle matkan aikana aiheutuneista kuljetusvahingoista on luonteeltaan sopimusoikeudellinen. Näin ollen silloin, kun molemmilla on kotipaikka yhteisön alueella, yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappale antaa vastaanottajalle mahdollisuuden haastaa rahdinkuljettaja sen paikkakunnan tuomioistuimeen, jossa toimitus tapahtui tai sen olisi pitänyt tapahtua.

52. Olettakaamme kuitenkin, että rahdinkuljettaja on vastaanottajan tietämättä uskonut osan kuljetuksesta toiselle rahdinkuljettajalle (alihankkijalle), jonka kotipaikka on yhteisön alueella ja joka aiheuttaa tavaran kärsimän vahingon. Tässä tapauksessa ensimmäisen rahdinkuljettajan vastuu vastaanottajaa kohtaan säilyy näitä sitovan sopimuksen takia. Alihankkija on vastuussa omalta osaltaan yhtäältä alkuperäiselle rahdinkuljettajalle näitä sitovan sopimuksen johdosta ja toisaalta sopimukseen perustumattoman vastuunsa perusteella [29] vastaanottajalle, johon tällä ei ole minkäänlaista sopimussuhdetta.

28 — Sopimukseen perustumaton vastuu tulee kysymykseen vain, jos vahingon ja vahingon syntymisen aiheuttaneen tapahtuman välisen kausaalisuhteen olemassaolo näytetään toteen (ks. edellä alaviitteessä 9 mainittu asia Mines de potasse d'Alsace (16 kohta)).

29 — Ks. yllä 32 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Hankalasta kysymyksestä peräkkäisten rahdinkuljettajien vastuusta yhdistetyssä kuljetuksesta ks. Remond-Gouilloud, M.: *Droit maritime*, Pedone, Paris 1993, 601 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

53. Tässä tapauksessa vastaanottaja voi asiassa Mines de potasse d'Alsace annetun tuomion nojalla haastaa alihankkijan joko sen paikkakunnan tuomioistuimeen, missä vahingon aiheuttanut teko sattui, tai sen paikkakunnan tuomioistuimeen, missä vahinko ilmeni.

54. Paikkakunta, jossa kuljetusvahinko sattui, voi olla kantajan tuntema ja sijaita yhteisön alueella; tässä tapauksessa toimivaltainen tuomioistuin on helppo määrittää. Tämä paikkakunta voi olla myös mahdoton paikantaa tai se voi sijaita yhteisön ulkopuolella, jolloin toimivaltaista tuomioistuinta ei voida osoittaa. [30] Vahingon syynä oleva käyttäytyminen voi myös jatkua koko matkan ajan, jolloin ei olisi mielekästä edellyttää kanteen nostamista kaikilla niillä paikkakunnilla, joilla alus on poikennut. Näissä tapauksissa vastaanottajan on rajoituttava paikkakuntaan, jossa vahinko ilmeni. On siis kysyttävä, mikä tämä paikkakunta on.

55. Ensinnäkään paikkakunta, jossa vahinko ilmeni, ei voi olla tavaran lopullinen toimituspaikkakunta, eli paikkakunta, johon alkuperäisen rahdinkuljettajan piti toimittaa tavara vastaanottajalle, kuten kantajat esittävät.

Syyt tähän ovat ilmeisiä. Pääasian kaltaisessa kansainvälisessä kuljetuksessa, jonka suorittaa useampi peräkkäinen rahdinkuljettaja, toisiaan seuraavien kuljetussopimusten ehdot voivat vaihdella huomattavasti. Alihankkija voi olla tietämätön paikasta, johon alkuperäinen rahdinkuljettaja oli sitoutunut toimittamaan tavaran vastaanottajalle, kuten myös tämän vastaanottajan olemassaolosta tai tämän osoitteesta. Tällä paikkakunnalla ei näin ollen ole mitään kiinteää yhteyttä vastaanottajan ja alihankkijan väliseen riitaan. Lisäksi, kuten komissio aivan oikein huomauttaa, kansainvälisessä kaupassa tavaran määränpää voi matkan aikana vaihtua, jolloin määränpään paikkakunta ei ole helposti osoitettavissa; kantaja voisi myös määrätä sen mielivaltaisesti, mikä kannustaisi "forum shoppingiin". Koska tavaran lopullinen toimituspaikka on yleensä samalla kantajan liikepaikka, tällaisessa tapauksessa tämän paikkakunnan valitseminen uhkaisi muodostaa uudeksi toimivaltaisuuden kriteeriksi kantajan koti- tai liikepaikan, jota kohtaan yleissopimuksessa kuitenkin suhtaudutaan kielteisesti. [31] Tällainen lopputulos olisi yleissopimuksen 2 artiklan ja siinä luodun järjestelmän perusteiden vastainen.

56. Paikka, jossa vahinko ilmeni, ei muutenkaan voi olla se, jossa kantaja vain havaitsi vahingon.

30 — Ottaen huomioon vaikeuden määrittää paikkakunta, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui, ei ole ajateltavissa, että tämä "paikkakunta" olisi sama kuin se, jossa vahinko ilmeni, niin kuin Saksan hallitus ehdottaa.

31 — Ks. asia Dumez France ja Tracoba (16—18 kohta) ja asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993 (Kok. 1993, s. I-139, 17 kohta).

Useampien peräkkäisten rahdinkuljettajien suorittamassa kansainvälisessä kuljetuksessa, joka tässä on käsillä, vahinko, jonka jonkin välivaiheen rahdinkuljettajan väitetään aiheuttaneen tavaralle, voidaan havaita myöhempien matkaosuuksien aikana, tavaran toimituspaikkakunnalla, paikkakunnalla, johon tavara sen jälkeen lähetetään, ja niin edelleen. Nämä kaikki ovat paikkakuntia, joita vastaaja ei millään tavoin voinut ennakoida. Jos paikkakunta, jossa vahinko todettiin, olisi merkityksellinen, kansainvälinen toimivalta riippuisi epävarmoista ja satunnaisista seikoista. Tämä on vastoin yleissopimuksen perustavoitetta, joka on "varman ja ennakoitavissa olevan toimivallanjaon määrittäminen". [32] Tällaisen tulkinnan mukaan toimivalta voisikin olla sellaisella tuomioistuimella, jonka sijainnilla ei ole mitään yhteyttä riidan tosiseikkojen kanssa, jolloin tällaisen tuomioistuimen valinta ei mitenkään edistäisi todistelun tehokkuutta. [33] Lopuksi kantaja voisi aina väittää havainneensa vahingon koti- tai liikepaikassaan edellisessä kohdassa esitetyin seurauksin.

57. Mielestäni pääasian kaltaisessa tapauksessa paikkakunta, jossa vahinko ilmenee, ei voi olla muu kuin se, *johon asti* kantajan haastama alihankkija on ollut tavarasta vastuussa, eli *paikkakunta, johon tämä tavara piti toimittaa.*

58. Ensinnäkin vahinkoon aiheuttaneen teon ja vahingon välillä on hyvinkin syy-yhteys. Kantajat ovat väittäneet, että vastaajat eivät olleet noudattaneet kuljetuksen aikana normaalia kylmäsäilytyslämpötilaa, mikä johti päärynöiden ennenaikaiseen kypsymiseen. Tällainen käyttäytyminen, jos sitä on esiintynyt, on omiaan vahingoittamaan näin herkkää tavaraa.

Tämä vahingoittuminen on siis suora vahinko tavaran vastaanottajan tai oikeuksien haltijan omaisuudelle laajasti ymmärrettynä. [34] Sillä, että tavara vahingoittui vähitellen yhä enemmän (joko luonteensa tai muiden rahdinkuljettajien huolimattomuuden vuoksi), ei ole tämän asian kannalta mitään merkitystä, eikä se muuta lainkaan sitä tosiasiaa, että vahinko ilmeni kuljetuksen aikana ja viimeistään sen päättyessä. [35]

32 — Edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Marinari (tuomion 19 kohta).

33 — Ks. saman tuomion 20 kohta.

34 — Saksan hallitus katsoo, että on otettava huomioon, kuka on tavaran omistaja kuljetuksen aikana. Tällainen lähestymistapa rajoittaisi kuitenkin kohtuuttomasti henkilöjoukkoa, joka voi vedota yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleeseen. Lisäksi tämän kysymyksen arviointi tekisi liian vaikeaksi määrittää, onko tuomioistuin, jossa kanne on pantu vireille, toimivaltainen. Tämä kriteeri vaikuttaa näin ollen tapaukseen huonosti soveltuvalta.

35 — Ks. samoin Gaudemet-Tallon, H.: *Les conventions de Bruxelles et de Lugano*, LGDJ, Paris, 1993, 191 kohta.

59. Kyseinen paikkakunta on muutenkin konkreettinen ja vastaajan ennakoitavissa ja turvaa näin ollen oikeusvarmuuden. Toiseksi sillä on luonnostaan läheinen yhteys vastaanottajan ja vastaajan väliseen riitaan ja se helpottaa näytön keräämistä. Niinpä sillä on myönteinen vaikutus oikeudenhoitoon. Se suosii myös jossain määrin kantajaa, sillä se antaa sille mahdollisuuden valita vastaajan kotipaikkaa läheisemmän paikkakunnan siinä tapauksessa, että paikka, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui, on vaikea tai mahdoton määrittää tai hyvin kaukana. Lisäksi, jos alkuperäinen rahdinkuljettaja on antanut kuljetuksen yhden ainoan alihankkijan hoidettavaksi, on se paikkakunta, jossa alkuperäisen kuljettajan piti velvoitteensa suorittaa, sama kuin se, jossa vahinko ilmenee, mikä vähentää alueellisesti toimivaltaisten tuomioistuinten määrää ja helpottaa näin koko riita-asian järjestämistä hyvän oikeudenhoidon periaatteen mukaisesti. Ratkaisu ottaa huomioon kaikki kyseessä olevat intressit suosimatta erityisesti ketään asianosaista.

60. Käsillä olevassa tapauksessa, siltä osin kuin pääasiassa väitetään vastaajien olevan vastuussa Melbournesta Rotterdamiin suuntautuneen merikuljetuksen aikana tapahtuneesta vahingosta, oli tavara viimeksi vastaajien vastuulla jälkimmäisessä satamassa ja siellä se myös vahingoittui vastaajien moitittavan käyttäytymisen seurauksena. [36] Näin ollen tämä on paikkakunta, jossa vahinko sattui yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen tarkoittamassa merkityksessä.

Neljäs kysymys

61. Kun otetaan huomioon tapauksen edellä esitetyt vaiheet, on katsottava, että kansallisen tuomioistuimen viimeisen kysymyksen ydinkohta on, voidaanko henkilöt, joiden kotipaikka on jonkin sopimusvaltion alueella ja joita vaaditaan vastuuseen 5 artiklan 3 kappaleen nojalla, haastaa toisen sopimusvaltion tuomioistuimeen, jossa käsitellään toista, samaan asiaan liittyvää vaatimusta, silloin, kun vaatimus kohdistuu vastaajaan, jonka kotipaikka ei ole sopimusvaltiossa, ja perustuu lisäksi kansalliseen oikeuteen, sillä perusteella,

36 — Sillä, ovatko nämä todella vastuussa kuljetusvahingosta, ei ole merkitystä; tässä on kiinnostavaa vain toimivaltaisen tuomioistuimen määrittäminen. Mainittu kysymys liittyy asian perustaan, jota asiaa käsittelevän tuomioistuimen ei tarvitse tutkia voidakseen päättää toimivallastaan (ks. edellä alaviitteessä 9 mainittu asia Custom Made Commercial (20 kohta)). Asian perustan tutkii tuomioistuin, joka katsotaan yleissopimuksen määräysten nojalla toimivaltaiseksi. Jos näin ollen ilmenee, että vahingon aiheuttanut teko sattui tosiasiassa merikuljetuksen aikana ja että merirahdinkuljettaja on siitä vastuussa, tuomioistuin hyväksyy kanteen ja tuomitsee vastaajan. Jos tosiseikkoja, joihin kanne pohjautuu, ei näytetä toteen tai jos vahinkoa ei voida lukea alihankkijan syyksi (esim. siitä syystä, että rahtaaja oli käyttänyt sopimattomia kontteja) tai jos alihankkija on vapautettava kaikesta vastuusta (esim. siksi, että vahinko johtuu ylivoimaisesta esteestä), tuomioistuimen on hylättävä kanne ja tuomittava kantaja tarvittaessa maksamaan perusteettomaksi osoittautuneen menettelyn oikeudenkäyntikulut. Yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen soveltamiseksi on nojauduttava kanteen perustana oleviin tosiseikkoihin eli paikkakuntaan, jolla kanteen ja kantajan esittämän näytön mukaan vahingon aiheuttanut teko sattui tai vahinko ilmeni. Tämä paikkakunnan määrittäminen edellyttää tietenkin, että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, arvioi tosiseikat kansallisten menettelysäännösten mukaisesti (ks. edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Shevill ym. (36 ja 41 kohta)). Arviointi on täysin välttämätön, jotta kyseinen tuomioistuin voi päättää omasta toimivallastaan, tarpeen vaatiessa viran puolesta (ks. edellä alaviitteessä 31 mainittu asia Shearson Lehman Hutton (10 kohta)).

että kysymys on kahdesta erottamattomasti yhteen kuuluvasta asiasta eikä pelkästään toisiinsa liittyvistä asioista.

62. Ennakkoratkaisukysymyksessä ei mainita niitä konkreettisia säännöksiä, joita pyydetään tulkitsemaan. Toisiinsa "liittyvien" kanteiden käsitettä on valaistu 22 artiklassa, termiä "erottamaton", jota asiasta käytetään ennakkoratkaisukysymyksessä todennäköisenä toimivaltaisuuden kriteerinä, ei ole mainittu yleissopimuksessa. [37]

63. Näin ollen on aluksi todettava, että yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti henkilöä, jonka kotipaikka on sopimusvaltiossa, ei voida haastaa toisen sopimusvaltion tuomioistuimeen kuin niissä tapauksissa, jotka on nimenomaisesti ja tyhjentävästi lueteltu II osaston 2—6 jaksossa. [38]

64. Yleissopimuksen 22 artikla, jossa viitataan kanteisiin, jotka liittyvät toisiinsa, kuuluu edellä mainitun II osaston 8 jaksoon. Tätä artiklaa ei siis sovelleta tässä tapauksessa.

Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Elefanten Schuh 24.6.1981 antamassaan tuomiossa, [39] "yleissopimuksen 22 artiklan tarkoituksena on säännellä sellaisten toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyä, jotka on nostettu eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa. Tämä artikla ei koske tuomioistuimien toimivaltaa; se ei varsinkaan perusta tietyn sopimusvaltion tuomioistuimelle toimivaltaa ratkaista sellaiseen kanteeseen liittyvää kannetta, joka on nostettu tässä tuomioistuimessa yleissopimuksen määräysten mukaisesti" (19 kohta).

"On siis vastattava ——, että yleissopimuksen 22 artiklaa sovelletaan vain silloin, kun toisiinsa liittyvät kanteet nostetaan kahdessa tai useammassa sopimusvaltiossa" (20 kohta).

Tässä asiassa, riippumatta siitä, liittyvätkö RCC:tä ja vastaajia vastaan nostetut kanteet toisiinsa yleissopimuksen 22 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä, tosiasia on, ettei erillisiä kanteita ole nostettu eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa. Näin ollen 22 artiklan soveltamisedellytykset eivät missään tapauksessa täyty.

37 — Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa ehkä Ranskan oikeudenmukaiseen jakamattomuuteen tai vahvaan liitännäisyyteen (ks. edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Kalfelis (8 kohta) ja julkisasiamies Darmonin ratkaisuehdotus (12 kohta)). Kuten jäljempänä todetaan (tämän ratkaisuehdotuksen 68 kohta), yhteisöjen tuomioistuin ei asiassa Kalfelis hyväksynyt tällaista kriteeriä kansainvälisen toimivallan määrittämiseksi.

38 — Ainakaan elleivät vastaajat ole tähän myöntyneet. Asiassa ei ole kyse toimivaltaa koskevasta sopimuksesta yleissopimuksen 17 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä eikä toimivallan implisiittisestä hyväksymisestä 18 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä, sillä vastaajat ovat joka tapauksessa pääsääntöisesti olleet oikeudessa saapuvilla ja puolustautuneet.

39 — Asia 150/80, Elefanten Schuh, tuomio 24.6.1981 (Kok. 1981, s. 1671).

65. Palatkaamme nyt yleissopimuksen 3 artiklaan. Yleissopimuksen II osaston 2—6 jaksosta 3—5 jaksot eivät ole asian kannalta kiinnostavia. Koska 5 artiklassa ei anneta mahdollisuutta vaihtaa toimivaltaista tuomioistuinta, ainoa määräys, joka liittyy ennakkoratkaisukysymykseen, on 6 artiklan 1 kappale. Tyydyn siis tarkastelemaan tätä määräystä.

66. Määräyksen sanamuodosta seuraa, että sen soveltamisen välttämätön edellytys on *ensinnäkin* se, että kanne nostetaan jonkin vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa. [40] Tämä merkitsee kaikesta päättäen sitä, että tällaisen vastaajan kotipaikan on sijaittava jonkin sopimusvaltion alueella ja että näin ollen tämän vastaajan kotipaikan on oltava jossakin sopimusvaltiossa. Lisäksi, kuten oikeuskäytäntö osoittaa, edellytetään *toiseksi*, että vastaajia koskevat kanteet liittyvät toisiinsa 22 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä. [41]

67. Ensimmäisen edellytyksen osalta on muistettava, että RCC:llä, johon vastaajia vastaan nostettu kanne halutaan liittää, on kotipaikka sopimusvaltioiden ulkopuolella eikä suinkaan Créteil'n Tribunal de commercen tuomiopiirissä, johon se on haastettu. Tämän seurauksena ja erityisesti tästä syystä vastaajia ei voida haastaa Créteil'n Tribunal de commerceen yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen nojalla.

40 — Ks. Gothot, P. ja Holleaux, D.: *La convention de Bruxelles du 27 septembre 1968*, Paris, 1985, 114 kohta ja H. Gaudemet-Tallon, 223 kohta.

41 — Ks. edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Kalfelis. Oikeuskirjallisuus puoltaa tätä kantaa (ks. Gaudemet-Tallon ym., 224 kohta, Gothot-Holleaux ym., 111 kohta).

68. Mitä tulee taas toiseen edellytykseen, on syytä huomata, että yhteisöjen tuomioistuimelta on jo tiedusteltu tapauksessa Kalfelis sitä, voidaanko sellaisia kansallisen oikeuden käsitteitä kuin yksinkertaista prosessinyhteyttä tai välttämätöntä prosessinyhteyttä käyttää määriteltäessä toisiinsa liittyviä kanteita yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetussa merkityksessä siinä tapauksessa, että samaa vastaajaa vastaan nostetaan useampia kanteita.

69. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että 2 artiklan pääsäännöstä 6 artiklan 1 kappaleessa tehtyä poikkeusta on tulkittava siten, ettei periaatteen olemassaolo joudu kyseenalaiseksi (8 kohta). Näin saattaisi käydä, jos kantajalla olisi oikeus nostaa kanne useampia vastaajia vastaan vain riistääkseen toimivallan sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimilta, jonka alueella jollakin näistä vastaajista on kotipaikka. Tässä tarkoituksessa on tarpeen, että kutakin vastaajaa vastaan (9 kohta) nostettujen kanteiden välillä on yhteys, jonka luonne on määriteltävä itsenäisesti (10 kohta).

Tämän jälkeen, tähdennettyään ensin, että 6 artiklan 1 kappaleella, niin kuin 22 artiklallakin, pyritään välttämään tilanne, jossa sopimusvaltioissa annetaan keskenään ristiriitaisia tuomioita (11 kohta), yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "6 artiklan 1 kappaleessa annettua sääntöä sovelletaan silloin, kun eri vastaajia vastaan nostetut kanteet liittyvät toisiinsa jo niitä vireillepantaessa, eli kun niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on tarpeen, jotta vältettäisiin ristiriitaiset tuomiot sen johdosta, että kanteet ratkaistaan eri oikeudenkäynneissä. Kansallisen tuomioistuimen on

huolehdittava kussakin tapauksessa siitä, että mainittu edellytys täyttyy" (12 kohta).

70. Näin on asia silloin, kun useampia kanteita nostetaan eri vastaajia vastaan. Mainitussa asiassa kysymys oli kuitenkin siitä, voiko tuomioistuin, jossa nostettu kanne perustuu samanaikaisesti sopimukseen perustumattomaan vastuuseen, sopimusvelvoitteen rikkomiseen ja perusteettomaan etuun, ollessaan toimivaltainen suhteessa yhteen kanneperusteeseen 5 artiklan 3 kappaleen nojalla, päättää myös niistä vaatimuksista, jotka eivät perustu sopimukseen perustumattomaan vastuuseen.

Tässä yhteisöjen tuomioistuin huomautti aluksi, että yleissopimuksen 5 ja 6 artiklassa mainitut "erityiset toimivallat" ovat poikkeuksia siitä periaatteesta, jonka mukaan toimivaltaisia ovat sen valtion tuomioistuimet, jossa vastaajalla on kotipaikka; näin ollen niitä oli tulkittava suppeasti. Tämän seurauksena yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "tuomioistuin, joka on 5 artiklan 3 kappaleen nojalla toimivaltainen käsittelemään kannetta siltä osin kuin se perustuu sopimukseen perustumattomaan vahingonkorvausvastuuseen, ei ole toimivaltainen käsittelemään samaa kannetta siltä osin kuin se perustuu sopimukseen perustuvaan vahingonkorvausvastuuseen" (19 kohta). [42]

42 — Yhteisöjen tuomioistuin ei hyväksynyt julkisasiamies Darmonin kantaa, jonka mukaan sopimusta koskevan kanteen yhteydessä voidaan pääasiallisen kanneperusteen ohella ratkaista kaikki liitännäisvaatimukset, jotka perustuvat sopimukseen, joten toimivaltaisuus voidaan määrittää vain 5 artiklan 1 kappaleen perusteella (ks. ratkaisuehdotuksen 28 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että tässä ratkaisussa on se haittapuoli, että saman asian eri osista päätetään eri tuomioistuimissa, mutta sen vastapainona on se, että kantajalla on mahdollisuus saattaa koko kanne vastaajan kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi, sekä myös 22 artiklan tietyin edellytyksin antama mahdollisuus saattaa koko asia ratkaistavaksi tuomioistuimessa, jossa kanne on ensiksi nostettu (20 kohta).

71. Edellä esitetystä seuraa, että samassa vahingonkorvauskanteessa esitettyä kahta vaatimusta, jotka on kohdistettu eri vastaajiin ja joista toinen on sopimusperusteinen ja toinen sopimukseen perustumaton, ei voida pitää toisiinsa liittyvinä.

72. Tämä ratkaisu on hyväksyttävä samasta syystä myös käsillä olevassa tapauksessa. Kun vahingonkorvauskanteen ollessa kyseessä se tuomioistuin, jossa sopimukseen perustumattomaan vastuuseen perustuva kanne on pantu vireille, ei ole toimivaltainen ratkaisemaan vaatimusta, joka perustuu sopimusvastuuseen, ei myöskään se tuomioistuin, jossa jälkimmäinen kanne on pantu vireille (sitäkin suuremmalla syyllä, jos sovelletaan muita kuin yleissopimuksen määräyksiä), voi päättää ensin mainitusta kanteesta. Näin ollen 6 artiklan 1 kappaletta ei voida soveltaa tässä tapauksessa.

VI Ratkaisuehdotus

Näillä perusteilla ehdotan, että ennakkoratkaisukysymyksiin vastataan seuraavalla tavalla:

1) Pääasian kaltaisessa tapauksessa kanne, jolla tavaran vastaanottaja vaatii korvausta kuljetuksen meritse tapahtuneesta osuudesta vastanneelta rahdinkuljettajalta tavaralle tämän matkaosuuden aikana tapahtuneesta kuljetusvahingosta, ei ole tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella, 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu sopimusta koskeva asia silloin, kun kantajan ja vastaajan välillä ei ole vapaasti solmittua sopimussuhdetta.

2) Kyse on sopimukseen perustumattomasta vastuusta yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetussa merkityksessä silloin, kun vaatimus koskee rahdinkuljettajan vastuuta kuljetusvahingosta eikä kantajan ja vastaajan välillä ole sopimussuhdetta.

3) Paikkakuntaa, jossa tavaroiden vastaanottaja on ainoastaan todennut vahingon, ei voida pitää paikkakuntana, missä vahingon aiheuttanut teko sattui, yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetussa merkityksessä, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sitä tulkinnut.

4) Yleissopimuksen 3 artiklaa ja 6 artiklan 1 kappaletta on tulkittava siten, että sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, ei voida nostaa kannetta toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa on vireillä asia sellaista toista saman asian vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka ei ole missään sopimusvaltiossa, sillä perusteella, että kysymys on erottamattomasti yhteen kuuluvista eikä pelkästään toisiinsa liittyvistä asioista.